

Joannes Assueri Bodecherus, predikant te Cothen

Bas de Ligt

In juli 1593 gaven de Staten van Utrecht opdracht tot het houden van een 'Visitatie der kerken ten platten lande in het Sticht van Utrecht'. Ze gaven daarmee gehoor aan een dringend verzoek van de 'Bedienaers des Woorts ende de Ouderlingen in de gemeente tot Utrecht', die zich grote zorgen maakten over de voortgang van de reformatie in het Sticht. Het verslag ervan werd aan het eind van dat jaar aangeboden. In Cothen had men nog altaren in de kerk aangetroffen en op de muren prijkten spreuken die gekwalificeerd werden als 'superstitieus', 'afgodysch' en 'onschriftuermaetig'. Van de pastoor werd gezegd, dat hij nog volkomen paapsgezind was en geheel superstitieus in zijn bediening. Hij had ook verklaard niet van plan te zijn zijn opvattingen te herzien. In juli 1606 werd 'in den grooten refectoe' (eetzaal) van het Catharinenconvent in de stad Utrecht een provinciale synode gehouden. Daar werd weer geklaagd over de oude Cothense pastoor, die nog steeds alimentatie van de Staten ontving, maar evengoed in Cothen en Wijk 'syn quaet saet' bleef zaaien. Op de presentielijst van de synode staat de naam van Johan Sweersz., predikant van Cothen. Hij rapporteerde, dat de toestand van zijn kerk 'redelijk' was en het gehoor 'tamelick'; dat hij de doop bediende volgens de gereformeerde kerkorde, maar dat hij nog niet het avondmaal had bediend, omdat hij zijn gemeente daartoe nog niet had kunnen bewegen; dat de afgezette pastoor, heer Jan van Blockhoven, nog steeds doopte en trouwde, en dat de schoolmeester paapsgezind was, maar wel ter kerke kwam en de psalmen voorzong. De synode drong aan op spoedige viering van het avondmaal, wat dominee Johan Sweersz. beloofde te doen in combinatie met enige communicanten uit Wijk. De tussen 1593 en 1606 geboekte winst was dus bescheiden.

Remonstrantse predikanten

In 1618 was de positie der hervormden sterk genoeg om elkaar onderling openlijk te gaan bestrijden op de nationale synode van Dordrecht. Het was de strijd tussen de aanhangers

van Arminius en Gomarus, tussen de remonstranten en de contra-remonstranten, tussen de rekkelijken en de preciezen. De afloop daarvan is bekend: het conflict kostte Oldenbarnevelt de kop, Hugo de Groot benauwde uren in een boekenkist en de remonstranten onderdrukking en vervolging. Op de provinciale Utrechtse synode van augustus 1619 'int capittelhuys ten Dom' vond de afrekening met de remonstrantsgezinde predikanten uit dit gewest plaats.

Tot de predikanten die van remonstrantse sympathieën werden beschuldigd behoorde Joannes Assueri Bodecherus, de toenmalige dominee van Cothen. Het liep met hem nog goed af, want nadat hij door enige vertegenwoordigers van de synode was 'onderwesen' en een formulier had ondertekend waarin hij afstand nam van zijn vroegere opvattingen, werd hij door de synode weer als lidmaat geaccepteerd, 'mits dat hy om reedenen op een ander plaets sall getransporteert worden'. De classis Wijk, waarbij Cothen werd ingedeeld, moest op de overplating toezien.

Een jaar later, op de synode van september 1620, blijkt hij nog steeds in Cothen te functioneren. De classis Rhenen-Wijk had hem dus niet overgeplaatst, zoals de synode had verordend. De collega's uit de classis voerden aan, dat dominee Bodecherus nu zijn dienst 'met minder afbreuck ende meerder stichtinge' kon doen dan voorheen, omdat 'het lopen der papen' daar sterk afgenomen was; bovendien hadden de inwoners van Cothen goede getuigenis van hem gegeven, hadden ze verzocht dat hij bij hen mocht blijven en verklaard, dat zij hem 'lief ende weerd' hadden. De synode kwam hierna op haar vroegere besluit terug. Hij mocht dus blijven. Heel wat minder coulant is elders opgetreden tegen zijn broer Nicolaas Bodecherus, predikant in achtereenvolgens Zuiderwou, Loosdrecht en Alkmaar. Maar die was dan ook een van de ondertekenaars van de remonstrantie van 1610 waarmee het conflict zo was geëscaleerd.

Lofdicht op Joannes Bodecherus

Deze veel jongere broer van de Cothense do-

Ad Joannem Bodecherum, Patruum, Senem Octuagenarium

Docte senex, cui sancta Dei reverentia pectus
Commovet, ac animi religiosa fides;
Quem primum casto mater Stulenia partu
Edidit, ingenuo non male juncta viro:
Vix ego nascebar, nivei per tempore crines,
Canaque sub mento cum tibi barba fluit.
Praeteriit cursim nunc octogesimus annus,
Mens tamen in firmo corpore firma manet.
Ulterius vegetam, Lachesis, tutare senectam:
Non erit hic patruo fama pudenda nepos.

minee had een in 1606 in Loosdrecht geboren zoon naar hem vernoemd. Johannes Bodecherus Banningius noemde deze zich later bij voorkeur. Die werd al heel jong hoogleraar in Leiden, en dat verklaart mede het geleerde gewaad waarin hij zijn naam hulde. Hij kreeg enige bekendheid als dichter van Nederlandse en Latijnse poëzie. In 1637 verscheen in Leiden van hem een dikke bundel *POEMATA*, met lofdichten van en gericht aan de halve intellectuele en artistieke wereld van ons land in die tijd. Maar ook voor zijn familieleden schaamde hij zich niet: een aantal heeft hij met enthousiasme dichterlijk aan de vergetelheid ontrukkt. Bij oom Johan uit Cothen deed hij dat zoals hierboven te lezen.

Intussen weten we dankzij deze pedante neef wel de naam van zijn grootmoeder. Die van zijn grootvader wisten we al: Ahasverus, of liever: Assuerus. De laatste vorm wordt ook wel beschouwd als een 'verbijbeling' van de inheemse naam Sweer of Sweder. Die grootouders kwamen uit Metelen in Westfalen, zo'n dertig kilometer ten zuidoosten van Enschede. Omstreeks 1557 moet oom Johan daar zijn geboren, en in 1577 vader Nicolaas. Als 'Joannes Assueri Bodecherus' te vertalen is als: 'Johan Sweerszoon Bodecherus', wat ik denk, heeft de kerkelijke gemeente Cothen nu een probleempje. Op het predikantenbord in de plaatselijke kerk lezen we immers:

J. Sweersz. 1606 - 1612
J.A. Bodecherus 1612 - 1641

Vertaling:

Aan J.B., mijn oom, grijsaard van 80 jaar. Geleerde grijsaard, bij wie heilige eerbied voor God de borst beroert en godsdienstige trouw in de geest is; die moeder Stulenia in kuise bevalling als eerste zoon baarde, in een goed huwelijk met een beschaafd man: Ik was nauwelijks geboren, toen sneeuw wit haar om uw slapen wapperde en een grijze baard aan de kin. Nu is snel het tachtigste jaar voorbijgegaan; toch blijft uw geest sterk in een sterk lichaam. Bewaar, Lachesis (een van de schikgodinnen), nog verder zijn veerkrachtige ouderdom: deze neef zal een roem zijn waar de oom zich niet voor hoeft te schamen.¹

B. de Ligt, geboren in 1934 en woonachtig in Loosdrecht, was tot zijn vervroegd uitreden leraar Nederlands. Hij is medewerker aan het tijdschrift 'Historische Kring Loosdrecht'.

Bronnen

- 'Visitatie der kerken ten platten lande in het Sticht van Utrecht, ten jare 1593'. *Bijdragen en mededelingen van het Historisch Genootschap*. 7 (1884). 186-267.
- J. Reitsma en S.D. van Veen eds., 'Acta der provinciale en particuliere synoden, gehouden in de Noordelijke Nederlanden gedurende de jaren 1572-1620', deel 6.
- Jani Bodecheri Banningii, *POEMATA*. Leiden, 1637.

Het predikantenbord in de hervormde kerk in Cothen (foto auteur, 1996)

1. Met dank aan dr Willem Kraak, classicus te Bussum